

HIÁNYOZNAK KÖZÜLÜNK

Nemzedékek kimagasló, nagy egyéniségei távoztak el közülünk. Bartus Pál, Dr. Cselőtei László (mindketten közel 22 éven át a Szövetkezeti Kutatási Alapítvány tisztségviselői) munkásságában a tehetség, a szorgalom, a jó ügy iránti elkötelezettség ötvöződött. A maguk életútját járva célba.

NEKROLÓG Bartus Pál 1946-2012

Bartus Pál meghatározó egyénisége volt a magyar kereskedelemnek és a nemzetközi szövetkezeti kereskedelemnek. Életpályája a főiskolai tanulmányok befejezése után 1967-ben a Jászfényszarui Áfésznál kezdődött, ahol kereskedelmi előadó, majd osztályvezető és később – még 26 éves sem volt ekkor - a szövetkezet elnöke lett.

Az Egyesült Jászsági Áfésznál 24 évet töltött; 1985-től a szövetkezet elnökeként járult hozzá munkájával ahhoz, hogy ez az áfész – ma már Co-op Star Zrt. – az ország egyik legerősebb, legdinamikusabb vevőközpontjává fejlődjön. Tehetsége, munkabírása, elhivatottsága jó ajánlólevél volt ahhoz, hogy az egész magyar szövetkezeti kereskedelem bizalmát élvezve 1990-től az Áfeosz (ma ÁFEOSZ-COOP Szövetség) alelnökévé, majd 1992-től elnökévé válasszák.

Az Áfeosz alelnökeként, majd elnökeként pontosan látta azt, hogy az egyre erősödő versenyhelyzetben újjá kell szervezni a magyar szövetkezeti kereskedelmet. Tudta, hogy a tagszervezetek anyagi erejét egyesítve fel kell építeni egy megfelelő szervezeti rendszert, ki kell alakítani a hatékony irányítási és döntési mechanizmust. Nagyon keményen dolgozott azért, hogy a tagszervezeteket a közös ügy mellé állítva megalakulhasson 1995-ben a Coop Üzletlánc, majd alapos előkészítés után 1997-ben létrejöhessen a CO-OP Hungary Zrt., amelynek megalakulása óta elnök-vezérigazgatója volt nyugdíjba vonulásáig.

Elnök-vezérigazgatóként sok olyan fejlődési, fejlesztési lehetőséget, irányvonalat ismerttetett meg, fogadtatott el még a Csoport legkisebb áfészeivel, gazdasági társaságaival is, amelyek valóban megerősítették és versenyben tartották és tartják – igen előkelő helyen – ma is a Coop Csoportot.

Szinte természetes, hogy magával ragadó, folyton tenni akaró, vezető személyiségére és rendkívül eredményes munkájára külföldön

is felfigyeltek. Megválasztották a genfi székhelyű Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége Auditáló Bizottságának tagjává, majd az SZNSZ elnökségi tagja lett.

A hazai szakma és közélet is számtalan díjjal ismerte el munkáját. Ezek közül a legjelentősebbek:

- 1992-ben Területfejlesztési Nagydíjat kapott
- 1995-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét vett át
- 2002-ben Klauzál Gábor díjjal ismerték el
- 2005. augusztus 20-án a köztársasági elnök a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét adta át Neki.

Külön említhetjük meg azt a kitüntetést, amely talán az egyik legkedvesebb lehetett számára. Szülővárosától soha nem szakadt el, nagyon sokat tett a városért, az ott élőkért, mindig is jászberényinek vallotta magát. Jászberény városa ezért 2000. augusztus 20-án díszpolgári címet adományozott Neki.

Bartus Pál életútja nem volt mindennapi. Sok küzdelemmel, sok nehézséggel járt, de emellett rendkívül eredményes, sokak munkáját, mindennapi életét segítő, gazdagító; emberségből, kitartásból, hozzáállásból nagyszerű példát mutató életpályája volt az övé, barátunké, kollégánké.

MÚLT IDÉZÉS (pro memoria)

60. születésnap i köszöntő¹

(akkor több, mint 3 évtizedes együttműködés alapján így vélte, most 40 év eltelte után is így vallja a krónikás)

Tisztelt Bartus Úr!
Tisztelt Elnök Úr!

Mi, akik most itt összejöttünk, családtagok, munkatársak, barátok, sorstársak közösségét alkotjuk. Rövidebb, vagy hosszabb ideig melletted álltunk és állunk. Örömeidből kivettük részünket. Sikereidből nekünk is jutott. Bánkódtunk, amikor elakadtál. Ezt a pályát, ezt az utat választottad, sok pólusú, nehéz terepen teszed a dolgod.

---

¹ Ez az írás a megemlékezés háttéranyagának készült 2006-ban, felhasználásra nem került sor, mostani (hat évvel későbbi) közreadását a kiszámíthatatlan sors tette időszerűvé.

Minden melegség és összetartás ellenére azonban mégsem érezhattuk sohasem azt, hogy a szülőhelyi, illetve a munkahelyi, vagy akár a jelenlévő közösség kisajátíthatott volna. Aki téged megismert, az tudhatta, hogy az e fajta kísérlet, nem járhat sikerrel. Mert mindenféle csoportosulásban való részvétel számodra kalitkának tűnik. Szárnyaló sashoz hasonló a lelked. Az egyes érdek-köröknél tágabb közösségben gyökerezel, széles horizonton szemlélődsz. Mindenkié vagy! Értünk, sokakért élsz és dolgozol.

Most viszont vendégeid vagyunk. Bizonyára fordítva is igaz ez az állítás! Vendégünk vagy. Együtt ünnepelünk. 60. születésnapod alkalmából tisztelettel és meleg szívvel köszöntünk. Minden jót kívánunk Sikert a munkádban, örömet és boldogságot a családban. Abban a meghitt közösségben, amely biztos és meleg hátterved volt és most is az. Nélkülük nem futhattad volna be közismert pályádat. Ezért őket is elismerés illet. Ugyanakkor nemcsak a magunk, hanem azok nevében is üdvözlünk, akik nincsenek itt, de ismernek, számon tarják cselekedeteid. Ezek bőségesek és széleskörűek. A szövetkezés múltja és jelene bennük egységet alkot. Mind annak ellenére, ami a rendszer-váltás előtt és után történt. Gondolkodásod, magatartásod, s az ezeket kifejező cselekvésed töretlen maradt. Hűség ahhoz ami mellett magad elkötelezted. Hűség a szövetkezeti eszméhez: ifjú korodtól, mind máig, „lent és fent,” itthon és a világban egyaránt.

Közismert, hogy életed és munkásságod mind eddig a szövetkezeti mozgalom szolgálatában telt el. A helyi szövetkezeti fejlesztésben; az országos szövetkezeti integráció szervezésében; a nemzetközi szövetkezeti kapcsolatok építésében nagyjelentőségű sikereket értél el. Arra törekedtél, hogy: az egy a többesben, a többes az egyesben jól integrálódjon, s a magyar szövetkezeti mozgalmat valóságosan ismerje meg a világ.

Munkásságodban ez a három „vonulat” szerves egységet alkot. Alap és felépítmény. Olyan alap, amelyen a szűkebb és a tágabb jövő formálódott, olyan felépítmény, amelynek alapját az elhivatottság, a hit, a készség és a képesség erős ötvözete támassza alá. Ezek az ismérvek életedben meghatározónak bizonyultak. Nem váltottál köpenyegyet, ellenálltál mindenféle csábításnak, a közvagyon együtt tartása lebegett a szemed előtt. A saját boldogulásod mások sorsának jobbításával valósítottad meg. Ezért erkölcsileg ép és hiteles maradtál. Mint legitim szövetkező, igazi nagy feladatokra, a szövetkezők sokaságának szolgálatára vállalkoztál.

Az eredmények önmagukért beszélnek. Örvendetes, hogy jelenleg nemcsak a korábban általad vezetett helyi szervezet, hanem az általános fogyasztási szövetkezeti mozgalom is modell jelleget

öltött. A hazai és a nemzetközi figyelem középpontjába került. Az érdeklődés erőteljesnek bizonyult. Sok országból kopogtattak be hozzánk: „kémelelték tudományunkat.” Mozgalmunk nem fukarkodott. Közreadta a tapasztalatokat. Óvtunk az általunk elkövetett hibáktól. S nem titkoltuk gyengeségeinket sem, amelyek egyikével, másikkal, sajnos, most is együtt élünk. Múltunk és jelenünk „felmutatásában” mindig is körültekintő, szükségszerűen önkritikus embernek számítottál, s ma is annak tudunk.

Az eddig megtett életutad aranyfedezete a hétköznapok cselekvéseiben rejtőzik. Ezekben kristályosodott ki emberi minőséged, szakmai kvalitásod, vezetésre való elhivatottságod. Az az ember és szövetkező, akiben a kis és nagy kollektíva garanciát látott a sikerre, s bizalmat szavazott neki, hogy fejezze ki vágyát, akaratát. A tények, az élet, a gyakorlat azt mutatja, hogy rászolgáltál a várakozásra, s méltónak minősültél „lent és fent,” itthon és külföldön egyaránt.

Jó szót, elismerést életed során sokat kaptál. Magas állami kitüntetéseid a nemzetközi és a hazai szövetkezeti mozgalom számára egyaránt pozitív üzenetnek bizonyult a magyar állam részéről. Személyedben a példaértékű helytállás, illetve a korszerű hazai kereskedelem megteremtőjének egyik kiemelkedő egyénisége részesült erkölcsi elismerésben

Volt részed viszont a gáncsoskodásból, a kishitűségből is. Eddigi pályádon nemcsak közösségi akarat-érvényesítő, sikeres mozgalom-építő, hálózat-fejlesztő, hanem helyenként és időnként magányos harcos is voltál. „Szárnyadat tépkedték, s néha az a látszat alakult ki, hogy be vagy már zárva, a kalickába, mint a madár.” Itt most mérleget készíthetnénk. Feleslegesnek tűnik. A legnagyobb élet-élményed az lehet, hogy sokakat, tömegeket, országot, mi több, nemzetközi együttműködést szolgáltál, s ma is ezt teszed. Ez a tudat az, ami valakit naggyá, vagy csak egyszerűen boldoggá tehet. 60. élet évédhez jól párosul ez a mérce, amely többségében mindennapos erőfeszítésekben formálódott. Jellemzői: „egyetértő ölelkezés,” vagy küzdelem, esetenként vesztés, újrakezdés. A meggyőzéssel, a rádöbbenéssel, a szembesüléssel, az igazság kimondásával, a rossz ostromozásával járt együtt. Alázatot, elkötelezettséget, egyszerűséget jelentett számodra. A többség boldogulásáért, a jobbításért, a fejlődésért folytattad széleskörű együtt-munkálkodásodat.

Hordoztad és képviselted azt, ami „csak” ígéret, jövő, lehetőség, jobb és korszerűbb. Lehet, hogy előrementél, lehet, hogy megelőzted a kort, vagy csak mások nem értettek meg, esetleg nem akartak megérteni, munkált az ellenérdek? Ez volt az a helyzet, ami a leginkább próbára tett. Kitartást, bátorságot feltételezett. Néha önmagaddal, s egyéni sorsoddal dacoltál. Megesett, e küzdelmekben

nem hátráltál, bár egyszer-egyszer hátraléptél, hogy újra kezdhes, nyithass, s nagyobbat lépj előre. Az irányt eltökélten tartottad. Ez a „megátalkodottságod” mindig is szenvedéllyel, esetenként szenvedéssel és soha nem múló jó közérzettel töltött el. Vajon milyen ezek elegye? Milyen az esszencia? Te vagy a megmondója! Mi csak azt tapasztaltuk, hogy célkövető, eltökélt ember vagy. Örömeidből sokat kaptunk, terheidet magad hordoztad. A legkevesebbet és a legtöbbet csak annyit mondhatunk : köszönjük. Jó így 60 évesnek lenni, jó ez a boldogság.

Ennél is több az, hogy törekvéseid helyességét, mozgalom-építő, szövetkezet-fejlesztő küldetésedet a leginkább érdekeltek sokasága ismerte fel, s legitímálta látásaidat, igent mondott, bizalmat szavazott és megerősített.

Egy közösségi embernek, aki saját sorsát a tömegek szolgálatával köti össze, több nem is kellhet. Ez volt számodra az igazi prémium, az a tükör, amely derűt sugárzott vissza. Úgy tapasztaljuk, hogy ez a háttér most is megvan, ez az érték most is létezik és a tettvágy nem lanyhul Benned, inkább erősödik, új minőségbe csap át, még magasabb szakmai szinten, még átfogóbban, stratégiai alapon.

Örülünk annak, hogy jó egészségben láthatunk. Most is tapasztalhatjuk alkotó energiádat, tette készségedet. Tudjuk, hogy ezek nem szerzett tulajdonságok. Génjeidből erednek. Leszármazott örökségek, ha úgy tetszik isteni adományok. Ez a belső tűz azonban változékonyabb, mint az előbb említett fizikai adottság. Szunnyad, vagy parázslík, esetleg kialszik. Sok ok következtében formálódhat. Az egyik ilyen tényező a kor, a múló évek száma. Ez utóbbiak esetében egyeseknél erózió, másoknál viszont kiteljesülés munkál. E téren (képletesen szólva) ma több vagy, mint tegnap. Úgy látjuk, hogy a felgyülemlett tapasztalat és az alkotói vágy különös elegye lobog Benned.

Észleléséhez nem kell analízis. Elég, ha csak szót váltunk, illetve melletted vagyunk, főleg, ha együtt cselekszünk. Megerősödhet bennünk, hogy 60. évemben járva nem hátra, hanem előre nézel. Az építő szellem, a jobbítás szándéka hat át most is, ugyanúgy, mint ifjú korodban, akkor, amikor édesapád nyomdokában a kereskedői pályát választottad, s elkötelezett szövetkező lettél. Úgy tűnik viszont, hogy ma sem elégszel meg a részlegessel, a köztes állapottal. Teljességben gondolkodsz, az egészet látod és generárod. Jelenlegi tisztségeidben erre nagy a késztetés és nagy is a szükség!

Sokan e korban már szívesen lubickolnak a langyos vízben. Természetük szerint tehetik, mert minél szélesebb a „terep,” s minél

magasabb a megbízatás, annál inkább homályosodik az egyéni felelősség, a konkrét számonkérés, a tetten érés, a közvetlen azonosítás lehetősége. Azt tapasztaljuk, hogy soha sem bújtál az ilyen paravánok mögé. Cselekvő, alkotó ember voltál és az is maradtál. A távlatokat sem nézted sohasem másként. Hogy ezt most, 60 éves korban is vállalod, azt nemcsak sejtjük, hanem tudjuk is. Ha ebben netán valaki is kételkedne közülünk, őt a mai alkalomra küldött meghívóban jelzett mottóval emlékezteted. Olvastuk!

A nyomaték kedvéért megismétlem: "a profi üzletembert nem a részsiker, az alkalmi kudarc, hanem a küzdelem végeredménye érdekli." Ehhez a hitvalláshoz nem kell rejtjelkulcs. Önmagáért beszél. Nekünk is, másoknak is azt üzeni, hogy évek ide, évek oda, nem változtál, 60 éves korodban is a jövő felé fordulsz.

Különös, hogy ez a személyes ambíció, a jelenünkben valóságos szükséglettel, vagyis a fogyasztási szövetkezeti mozgalom megújításának igényével, s azoknak a fenyegetéseknek a kivédésével kapcsolódik össze, amelyek a coop-redszer felé mutatnak. A coopok és szervezeteik, illetve intézményeik piaci terének bővítése új kihívásokat jelent. A tulajdonosi demokrácia, az integráció, az érdekérvényesítés újragondolását igényeli.

Jó és hatékony válasz kell! A helyes reagálásnak azonban sok feltétele van. Több össze tevőből kerekedhet ki a túlélés, a piacbővítés, illetve a tartós siker. Egy azonban ezek közül meghatározónak tűnik. Átütő erő kell! A szubjektív feltételek, ezek közül is a vezetés korszerűsítése, a természetes kiválasztódás „tűrése,” még inkább pártfogolása nélkül vert sereg lehetünk. Piaci állásainkat elfoglalhatják, szét szórhatnak bennünket. A megújulás tehát alapvető érdeke a tulajdonosok, a szövetkezők és a fogyasztók sokaságának.

Ehhez minden személyes garancia, élettapasztalat, szakmai tudás, vezetői minőség, legfőképpen pedig a közjó megragadásának képessége és kifejezése Benned van. A 60 év bölcséletet is garantál. Mozgalmunkat ma karizmatikus vezető, hiteles, elismert személyiség, úgy is mondhatnánk, tisztakezű szövetkező viheti előre. Ez az igény jelenünkben jobban munkál, mint bármikor máskor! Mert a demokráciát a központúsággal, a helyit az országgal, az egyéni tulajdont a közösségi tulajdonnal, az egyéni érdeket a közösségi érdekekkel soha sem kellett úgy egyeztetni, mint ma, a mai helyzetben. A „miérték” ismertek. Fontos, hogy mindez ne csak egy szűk csoport ügye legyen. Tenni kell érte, hogy sokak ismerjék fel igazi érdekeiket, s fejezzék ki akaratukat.

A tét az, hogy jobban éljünk! Ez az egyszerű vágy azonban „fent és lent” egyaránt nagy erőfeszítések árán valósulhat meg. Így

volt ez eddig is, s így lesz a jövőben is. A feladat azonban ma más képességek kibontakoztatását feltételezi. A dinamizmus, a körültekintés, esetenként a ráérzés, a kipróbált szakmai ismeret, a csapat-szemlélet új ötvözetére van szükség a vezetésben. E szellem megtestesülését látjuk benned. Most, 60 évesen még inkább.

Ez alkalomból is köszönetet mondunk azért, hogy velünk voltál és vagy, úti társként, vezetőként, mindig is bizton számíthattunk Rád. Éreztük és tudtuk, hogy még az intelmeidben is ott volt és van a gondoskodás, esetenként az óvás, a jót akarás a munkában és az egyéni kapcsolatokban, a közösségi életben egyaránt. Veled igazán többnek éreztük magunkat. Mi így véltük, mi így láttuk. Ma sem gondoljuk másként. Most illő alkalom van arra, hogy ezt megfogalmazzuk, s erről magunk körében szót ejtsünk.

Neked és szeretteidnek 60. életévedben további jó egészséget és meghitt boldogságot kívánunk. Isten éltesen sokáig!

Budapest, 2006. május 19

Fekete József

UTÓIRAT

A meghitt együttlétet követő hat év alkotásának kiteljesedésében, utolsó évének fele a bizakodás és a kétség állapotában telt el. 2012. december 4.-ének hajnalán szerető, hűséges feleségének, útitársának vigyázó tekintete közepette elaludt, s csendesen elment közülünk. Összeszorult szívvel tekintünk utána. Életműve velünk marad, s erőt ad mindnyájunknak. Nyugodjon békében.

GÖDÖLLŐ REKTORA VOLT...² EMLÉKEZÉS CSELŐTEI LÁSZLÓRA³ 1925-2012

„Nagy magyar tanítás: amit a délibábos vér elpusztít, megépíti a bölcs számítás. Mert kicsi népben nem az a nagy, aki nagy vihart támaszt, hanem aki népe előtt a nagyvihart el tudja fogni.”

Cselőtei László (1989)⁴

---

² Munkásságát Romány Pál, az MTA Doktora, ny. miniszter és Fekete József kandidátus, a Szövetkezeti Kutató Intézet igazgatója méltatja

³ Az írás megjelent a „Gazdálkodás” agrárökonómiai tudományos folyóirat 2012. 2. számában

Cselőtei László professzor nem egyszer idézte a mottóként szereplő gondolatot. Így történt, hogy egykori iskolájában, az Evangélikus („Fasori”) Gimnáziumban is segítségül hívta a forrást, Németh Lászlót, aki viszont Bethlen Gáborra utalva fogalmazott az előzőek szerint.

Egyetemi tanárként, rektorként vagy az Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottsága elnökeként is beemelte egy-egy alkalommal, indokolt esetben, a jellemző gondolatot. Talán vállalt és bejárta életútjáról is így emlékezhetett. Miként az utolsónak tekinthető könyvében – A mezőgazdaság vonzásában c. szemelvényválogatásban – tette. Kérésére Molnár József professzorral, egyik rektor utódjával előszót írtunk a 2004-ben megjelent könyvhöz. Könyvsorozat nyitókötetének hittük...⁵ Tanulságok, tapasztalatok megírásának, a Kéve-könyvek elsőjének. Hogy a „kalászkok” – legalább – megőrizhetők maradjanak. Cselőtei vállalta a vallomásos írásokat.

Felelősséggel, őszintén, felkészülten.

Ez év tavaszán az akadémikus elköszönt – véglegesen.

Következzék néhány mozaik egy 20. századi életútról.

1

A magyar agrártörténet egészének épületét valamennyi érdekelt tudományág együttes munkájával lehet csak felépítenünk.”

Kosáry Domokos (1957)⁶

Nem nehéz jelképesnek, egyben ígéretesnek tekinteni, hogy 1945-ben egy romokat, lerombolt hidakat számláló, hadifogságból hazatérő fiait reménykedve váró országban új, addig nem volt egyetemet alapítanak. Még rendezetlen az államforma, a földreform következményeit még alig „telekönnyezik”, de a több tudás igénye is, szüksége is napirendre kerül.

Nagy Imre agrárminiszter előterjesztése alapján 1945 őszén, több régi tanintézet összevonásával létrejön a Magyar Agrártudományi Egyetem. Volt katonai épületekben, más ideiglenes megoldásokban, integrálva több régi, különböző elnevezésű/rangú

---

⁴ Cselőtei László: A rendszerváltás előzményei. In: *Cselőtei László: A mezőgazdaság vonzásában*. K.: Agroinform Kiadó, Budapest, 2004, 274. old.

⁵ I. m.: Előszó. Molnár József. – Romány Pál. 10-11. old..

⁶ Kosáry Domokos: *Agrártörténeti szemle*, I. évf. 1-2. sz. 1957, 7. old.

intézményt az ország fél tucat városából, illetve intézményéből – egyetem születik Budán.

Csődben volt az ország, jegyre, csereforgalomban „feketén” vagy sehogyan sem lehetett élelemhez jutni. A termőföld nem termett, a raktárak régen kiürültek. A jószágkormányzók, gazdatisztek „állást változtattak”. (Volt, hogy lakóhelyet, sőt hazát is.) A vezető „iparág” régóta az őstermelés. A politika előterében a kenyér, ami mindig kellett, hozzá akkor a jóvátétel társult. Megszületik majd a jelszó is: „Termelj többet – jobban élsz!” És: „Egy mázsa búza – egy pár csizma!” A termőföldet „lőszermentesítik”, a teheneket igázzák...

Az agráregyetemnek új, megfelelő bázis kellett. Sőt: tangazdaság is. A Gellért-hegy lejtője a kertészeté maradt, Soroksár, Martonvásár felértékelődött. (Az elszórt hadianyagtól, fegyverektől megtisztítva.) Még inkább az egykori koronauradalom (Gödöllőn), pusztáival, erdeivel, valamint az – időlegesen hadifogolytáborként is használt – premontrei rendház és gimnázium, továbbá a máriabesnyői volt kolostor. A közlekedés ígéretes, „hárompályás” (MÁV, HÉV, autóbusz). És még minden fejleszhető is.

A földművelésügyi miniszter 1949. júliustól Erdei Ferenc, a Szegeden jogot végzett író-szociológus, a Nemzeti Parasztpárt egyik alapítója. A budai Szent Imre herceg úton, ideiglenes helyen lévő agráregyetem rektora: Dr. Máthé Imre botanikus professzor (1954-től majd az MTA levelező tagja). Együtt nyitják meg az első, 1950/51-es agráregyetemi tanévet Gödöllőn.

Az egyetemi hallgatók könnyen ingázhattak Budapestről, lakhattak helyben, diákszállóknak, voltak építkezési felvonulási épületben is, vagy – az egykori királyi kastély alkalmazottainak tágasabb házaiban – albérletben is. Az egykor Budán, Keszthelyen, Óvárrott stb. kezdett végzősök okleveleiket az új központban vehették át. Az új – első – gödöllői rektor Keszthelyről érkezett talajtanos: Páter Károly. Az egyetem utcája is őrzi a nevét.

Az „egyetemi falu” 1966-tól feliratkozhatott a régi egyetemi városok listájára – Cambridge és Bologna, a holland Wageningen, a finn Tapiola és más városok mellé. A várossá avatás ünnepi beszédét Fehér Lajos miniszterelnök-helyettes tartotta, 1966. január 3-án. Az egyetemről nem szólt, annál többet az agrárhelyzetről. A GATE – ahogyan akkor mondták – sokat jelentett már az akkori agrárvilágban.

Losonczi Pál miniszter már elhelyezte a bővítést szolgáló épületek, kollégiumok alapkövét. A rektor dr. Kiss Albert – később a KSH elnökhelyettese –, a Mezőgazdaság-tudományi Kar dékánja pedig már Cselőtei László. (Talán a legfiatalabb dékán a GATE történetében.)

Néhánynál több év kellett akkor, hogy Gödöllőn meggyökeresdjék az Egyetem. A nagybetűs. Az ilyesmi soktényezős téma. Van, akinek hoz, jövedelmet, kapcsolatot, örömet. Van, akitől visz. A régi – még Darányi Ignác idejében települt – kísérleti terek, képzőművészeti alkotóműhelyek is rangosodtak, esetenként beolvadtak.

Gödöllő a Magyarországra látogató jeles külföldiek programjában is helyet kapott. Nem mindenki fogadta el itthon, hogy nem „Gödöllő”, nem a „történelmi kastély”, hanem az „egyetemi város” kollégiumai, kísérleti tere – s természetesen a fenntartói, diákjai stb. – az „érdekesekek”. Az Egyesült Államok agrárminisztere, Earl Butz professzor – Moszkvából jövet – már 1975-ben „útba ejtette”. És még hány miniszter, tudós, kutató kérte (!) a gödöllői programot. Az egyetem – s így a város! – rákerült a külföldi (agrár-)térképre. (Legutóbb, 2011-ben – szükségből? – az EU-s protokolltérképre is.)

Természetesen ez eredményeinek, professzorainak a „rákerülését” jelentette elsősorban. Jó persze, hogy olyan különleges értékes alkotások megtekintése is beilleszthető az egyetemi vizitbe, mint Amerigo Tot megdöbbentő hatású alkotásának megismerése az új aulában. A Mag apoteózisa előtti tisztelgés. Igen, tisztelgés, hiszen egy változata a Művész munkájának a Szent Péter Bazilikában, Rómában látható. VI. Pál pápa volt a mecénása. S akkori nagykövetünk, Palotás Rezső.

Gödöllőre Ortutay Gyula kalauzolásával jutott el Tóth Imre, azaz Amerigo Tot. Fehérvárcsurgótól hosszú volt az útja. A fő Mű az egyetem auláját, valójában a mai nevén: a Szent István Egyetemet, „lakóit”, látogatóit, fenntartóit köszönti. És biztatja. A hallgatók ezt a képet viszik magukkal egyetemi éveikről. Az alkotás avatásán még jelen volt a Mester. Mindenki ünnepelte a haza készülő, haza települő Vándort, ám leginkább a három közreműködő, egymást követő rektor: dr. Pethő György, dr. Cselótei László és dr. Bíró Ferenc örülhetett. Sikerült, egyedi, s művészi.⁷

Lenyűgöző alkotás. Ebben a méretben, ezen a helyen megdöbbentő. És igaz... Utánozhatatlan. (Az agrárminisztérium árkádjai alatt egy kisebb változat látható, de ott az egyszerűen más műfaj).

Nem mondható el persze egyetlen nagy intézményre sem, hogy lezárt, befejezett. Igaz, a GATE, új nevén és szervezetében: a SZIE, beilleszkedett az országgrészbe, a tájba. Intézmények, feladatok

---

⁷ Romány Pál: A Mag apoteózisa Gödöllőn. K. Szent István Egyetem, XL. évf. 6. sz. 2009, 13. old.

leváltak róla, újakat felvállalt. A nemzetközi kapcsolatait, a szomszéd országokkal, valamint a FAO-val kiépített együttműködése számottevő, sokat ígérő. Jelenlegi vezetői, élükön dr. Solti László akadémikussal, aki második rektori ciklusát kezdte meg, ezzel számolnak. Tudják, hogy az egyetem – más néven – építkezés. Nemzedékek sora, felkészültsége – majd nemzetek sorsa, élete fordul meg rajta. Cselőtei is így látta.

3

„Fél évszázados kiemelkedő szakmai és pedagógusi pályája egybeesett a magyar mezőgazdaság fejlődésével – emlékezett a professzorra a Magyar Tudományos Akadémia.”
Sajtójelentés, 2012. március⁸

A fejlődés elősegítésében Cselőtei folyamatosan részt vállalt. Minden poszton. Katedrán, konferencián, kutatóként – mindenhol. Nyugdíjasként is munkaszobája volt Gödöllőn, az egyetemen, s résztvevő volt a szakmai konferenciákon, kedvenc megyeszékhelyén, Kecskeméten, de a fővárosban s máshol is, ha módja s mondanivalója volt. Rá is mondhatta volna egykori küzdőtársa, Borbándi Gyula, amit Erdei Ferencről írt az emigrációban „... sok jelből ítélve az feltételezhető, hogy minden más politikai út lehetetlenségének a felismerése, és az a meggyőződés vezethette, hogy szerepvállalásával az elkerülhetlent enyhítheti. Személyes magatartása és viselkedése is mintha ezt igazolta volna...”⁹. S kapcsolatait, vállalásait sorra ezt mutatták. A faszorbéli régi diáktársai, a szintén akadémikussá lett Tomcsányi Pál, de mi, fiatalabb kollégái Gödöllőn és más egyetemeken, ezt igazolhatjuk, tanúsíthatjuk.

Természetesnek tekinthető, hogy környezete, munkatársai számoltak érdeklődésével, különösen azzal, hogy számíthattak rá. A Szakmát, a nagybetűset, fő helyen tartotta, s mindig figyelt a gondjaira, eredményeire. Országgyűlési képviselőként, a gyakorlatot jól ismerő tanárként, kutatóként. Parasztpárti volt és maradt, tagkönyvvel, majd annak hiányában is. Ott volt konferenciáinkon, de vállalta rektorként az évente – akkor – Gödöllőn tartott Országos Agrártanácskozás üdvözlését, ellátását is. Tisztelt, jó házigazdának bizonyult mindenkor. Így nyugtázhatta az egyetem figyelmességét

⁸ Népszava, 2012. március 2. 4. old.

⁹ Borbándi Gyula: A magyar népi mozgalom... K.: Püski, New-York, 1983, 536 old.

minden esetben az agrárminiszter, s minden résztvevő az országból vagy külföldről.¹⁰

Külön történet a volt királyi kastély sorsa. Háborús károk, váltakozó hadseregek követték egymást, majd szociális otthon, magánlakás is volt időlegesen. Az egyetemnek dédelgetett terve volt a kastéllyal és parkjával. Nem sikerült. Kár érte...

Cselőtei László vállalta a vitákat. Volt benne része, hiszen a nagy agrárátalakulások évtizedeiben élt. Változtak a tulajdonviszonyok, a termelési feltételek, radikálisan más lett az agrártermelés környezete, feltételrendszere. Eligazodott benne. Értette, ha minden pontján nem is helyeselte. Elérte a tudományos pálya csúcsát, de nem felejtette az alapokat sem. S tudta, hogy a palántát nem szavakkal, hanem szakszerű gondoskodással lehet – kell! – nevelni. Ahogy lehet...

Utolsó kitüntetése, elismerése a XXI. Század Társaságtól – a „Hazám Díj” volt. Nagyra értékelte. Azok is Őt, a Rektort, akik megszavazták, átadták, s emlékezetükben tartják.

R o m á n y P á l

TANITVÁNYA VOLTAM In memoriam Cselőtei László 1925-2012

„Csak a hegyek nem találkoznak. Emberi életek, sorsok egymástól messzire indulva is érinthetik egymást. S a helyzetüktől, egyéniségüktől függően hatással lehetnek egymásra.”¹¹ Cselőtei László a rákospalotai családi kertészetből indult. Aktív munkásságának első szakasza a szövetkezeti mozgalomhoz kötődött. Pályáját 1948-ban a MOSZK¹² bajai kirendeltségén kezdte. Bács megyében különböző beosztásokban dolgozott. A tehetséges fiatal szakember hamarosan kitűnt a sorból. Még az év novemberében a MOSZK utódszervezetében Budapesten, a SZÖVOSZ¹³ Üzemgazdasági Főosztályán kapott megbízatást. Itt a szerződéses termeltetés feladatkörében végzett (az akkori nehéz körülmények között) felelős munkát. Kritikai észrevételei átszöötték magatartását és

---

¹⁰ Országos Agrár tanácskozás az ... évi gazdasági fejlesztésről. Szerk. dr. Fehér Károly, MÉM, Budapest

¹¹ Cselőtei László: Dégen Imrére emlékezve „Szövetkezés” 2003/2. sz., K.: Szövetkezeti Kutató Intézet Budapest, 127. old

¹² Magyar Országos Szövetkezeti Központ

¹³ Szövetkezetek Országos Szövetsége

„felfelé” történő ésszerűsítő kezdeményezéseit. Nem ritkán visszautasítás volt az osztályrésze.

A káderekben szakmailag rendszeresen csalódott Dégen Imre főtitkár azonban felfigyelt Cselőtei Lászlóra. A főtitkár a Pártközpont Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Bizottságának is tagja volt. A testületben tárgyalt előterjesztéseket 1949 őszét követően (titokban) a hozzáértő, realista szakembernek (Cselőtei Lászlónak) véleményezésre és javaslatételre személyesen rendszeresen átadta, s azokat a lehetőségek határai között, a hazai legnagyobb szervezet és gazdasági erő, a SZÖVOSZ, illetve szervezetei, széleskörű tagsága nevében képviselte a Bizottságban.

Cselőtei László ilyen módon (közvetetten) igen kényes kérdésekben, a mezőgazdaság és a szövetkezés fő irányának formálódásába bele szólt. Közismert, hogy az ország súlyos ellátási gondokkal küzdött, a szövetkezetek felülről történő szervezése gőzerővel folyt. Vagyis mindkét terület (az iparosítás mellett) a politika legérzékenyebb kérdéseire tartozott. A történelmi emlékezet azt tanúsítja, hogy kockázatos erőfeszítései csak kevés sikerrel jártak. A kiállás, a bátorság viszont az agrár-, és szövetkezetpolitika történetének kimagasló tettei közé tartozik. Jóval később, egy vidéki úton a gépkocsiban Dégen Imre így nyilatkozott: „a borotva élen táncoltunk.” A kritikus munkatárs hallgatott, fájdalmas volt számára környezetének gáncsoskodása.

A fiatal szakember elméleti és gyakorlati kvalitásai a tudomány területén is kitűntek. 1950-ben a Mezőgazdasági Tudományos Központ főigazgatója (Somos András) felkérte az alakulóban lévő Kertészeti Kutató Intézet zöldségvetőmag-termesztési osztályának vezetésére. Az ügyben politikai válasz született, az áthelyezéshez a munkáltató nem járult hozzá. Cselőtei Lászlóban a váltás gondolata megerősödött. A véletlen, vagy a szerencse, még inkább az ígéretes tudósjelölt víziója fejeződhetett ki abban, hogy Somos András egy év múlva ismét gondolt rá. Javasolta, hogy jelentkezzen aspirantúrára. 1951-ben ezt megtette, amit munkahelyén nagyon rossz néven vettek, s az újra kezdődött káderes viták után azonban hozzájárultak jelentkezéséhez. Végül három évre a tudományos munkának szentelte erejét és ambícióját.

Az aspirantúrát 1954-ben sikeresen fejezte be. Még ebben az évben a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen megalakult Kertészeti Tanszék szervezésével és vezetésével bízták meg. Az ezt követő években az egyetemen belül, illetve a hazai és nemzetközi tudományos életben (oktatói tevékenysége mellett) neve és publikációi közismertté váltak. Első „találkozásom” vele 1957-ben történt. A hallgatói padsorból néztem fel az egyetemi katedrára. Az

akkor már nagy tiszteletnek és elismerésnek örvendő fiatal professzor tartott egyszerű, a tudományos lözongokat mellőző, odafigyelést vonzó előadást zöldségtermesztésről.

Most elővettem egyetemi leckekönyvemet, vizsgaeredményeimet tanúsító aláírásait felidéztem. A kertészeti gyakorlatokból több, mint félévszázad eltelte után is élőképek tárulnak elém. A tanszéki kollektívával és az azt vezető professzorral ez időtől származtatható kapcsolatom. A diplomatervem, később a kandidátusi értekezésem elkészítése és megvédése során egyaránt tapasztalhattam támogatását. Ezt követően különböző állami, társadalmi megbízatásai alkalmából vettem részt az általa vezetett vitákban, előterjesztések véleményezésében. Álláspontjait illetően soha nem volt hiányérzetem, világos érvelései nemcsak engem, hanem a többi résztvevőt egyaránt meggyőzték. Ez a képessége vele maradt élete végéig.

A hegy hegygel nem találkozik, ember-ember viszont igen. Vélekedése a későbbiekben az Országos Szövetkezeti Tanácsban igazolódott. Pál József titkár szobája rendszeres találkozó helyé vált. Hosszú éveken át folytattunk eszmecserét a társadalomról, a mezőgazdaságról, a szövetkezésről. A tudós professzor meglátásai, tapasztalatai kiinduló és végpontnak számítottak. A SZÖVOSZ Szabadság téren lévő székháza, mint régi munkahelye különösen vonzotta. Számos esetben megkereste korábbi dolgozó szobáját, felidézte múltbéli tapasztalatait, intve a jelent, hogy azok ne ismétlődjenek meg.

Úgy, mint az 50-es években az megtörtént, szövetkezeti ügyben az "új korban" is megismétlődtek a súlyos torzulások. Akkor is, később is a politika, a hatalom érdekei diktáltak, milliók lettek károsultak. Örömmel idézte fel viszont azt is, hogy voltak időszakok, periódusok, amikor a hazai szövetkezés megmutathatta igazi arcát, milliók boldogulását szolgálta, világszínvonalon működött. Egyetemi oktatóként, rektorként, az MTA rendes tagjaként, társadalmi tisztségviselőként mind ebben aktív szerepet vállalt Cselőtei László akadémikus. Megadatott neki az alkotás öröme.

Kapcsolatunk 1997-ben új dimenzióban folytatódott. Mint régi szövetkezőt, a szövetkezeti elmélet és gyakorlat tudós képviselőjét felkértük a Szövetkezeti Kutatási Alapítvány (a Szövetkezeti Kutató Intézet tulajdonosa) Felügyelő Bizottságában való részvételre. Kis rábeszélés után vállalta a közreműködést. A zavaros időkben néha bölcsen hallgatott, szükség esetén viszont határozottan képviselte a szövetkezés, a szövetkezeti tudomány ügyét. Az elmúlt 15 évben, haláláig a testület tagja maradt.

Közeli, meghitt együttlét köztünk e másfél évtizedben alakult ki. Rendszeres meghívottjaként olykor hetente, de legalább havonta a

lakásán, egy pohár ital, kis tányérka keksz mellett kötetlen, nyílt beszélgetést folytattunk a világról, szűkebb és tágabb kérdésekről. Vágyott a dialógusra. Az időszerű gondolatcsere iránt érdeklődése soha nem szűnt meg, nyomasztotta a magány. Midig a múlt élményeiből indult ki, s jutott el a szóban forgó témához. Gondolataiban bölcselet, logika és gyakorlati ismeret fejeződött ki. Ezzel együtt sosem zárkózott el a másságtól, egyúttal befogadó is volt. Számomra példaképpé vált. Távozása nyomán bennem szünni nem akaró hiányérzet munkál. Emléke felmagasztosul. Nyugodjon békében!

F e k e t e J ó z s e f